

**INWENTARYZACJA ZOOLOGICZNA (PTAKI, PŁAZY I GADY)
STAWU ORAZ PRZYLEGAJĄCEGO DRZEWOSTANU ŁĘGOWEGO
W LEŚNICTWIE IŁOWO PRZY SIEDZIBIE NADLEŚNICTWA
DWUKOŁY**

Mgr inż. Marian Szymkiewicz

Olsztyn 2016 r.

I. WSTĘP

Niniejsze opracowanie powstało w związku z projektem utworzenia w pobliżu siedziby Nadleśnictwa Dwukoły punktu edukacji przyrodniczej, który wykorzystywałby obecność stawu i przylegającego do niego drzewostanu łągowego. Punkt ten, wraz z położonym obok rezerwatem przyrody „Góra Dębowa” oraz obszarem Natura 2000, jakim jest ostoja siedliskowa „Góra Dębowa k. Mławy” (PLH 280057), stanowiłby ważne miejsce edukacji przyrodniczo – leśnej oraz miejsce rekreacji na Zawkrzańskim Szlaku Walk Wrześniowych.

II. OPIS TERENU

Badana powierzchnia położona jest w bezpośrednim sąsiedztwie siedziby Nadleśnictwa Dwukoły i tworzą ją dwa różne siedliska. Jednym z nich jest staw, a drugim drzewostan łągowy położony w dolinie rzeczki Dwukolanki, obejmujący fragment oddz. 166 i stanowiący część leśnictwa łwo.

Pod względem geograficznym omawiany teren leży w granicach mezoregionu Wzniesienia Mławskie, który wchodzi w skład makroregionu Nizina Północnomazowiecka (Kondracki 1994). Pod względem administracyjnym teren ten leży w granicach gminy Łwo – Osada, w powiecie Działdowo, w woj. warmińsko – mazurskim.

Tak jak wyżej wspomniano badaną powierzchnię tworzą dwa różne siedliska, tj. staw i drzewostan łągowy wraz z bezpośrednim sąsiedztwem. Staw liczy 0,23 ha powierzchni, jego głębokość maksymalna przekracza nieznacznie 2 metry i ma on kształt zbliżony do prostokąta. Staw zasilany jest prawdopodobnie wodami podziemnymi i jest to jedyny tego typu zbiornik otwartej wody w okolicy. Działka ze stawem jest ogrodzona. Wzdłuż ogrodzenia od strony zachodniej i północnozachodniej rośnie zwarty szpaler okazałych żywotników (tui). Tędy też biegnie asfaltowa szosa. Od północy działka ze stawem graniczy z drzewostanem łągowym i rzeczką Dwukolanką. Brzegi stawu są nieco wyniesione i tworzą niewielką skarpe. Roślinność nadbrzeżną tworzy wąski pas szuwaru turzycy prosowej *Carex paniculata*, brak jest szuwaru trzcinowego i szuwaru pałki szerokolistnej. Roślinność pływającą tworzy zespół grążela żółtego *Nuphar lutea* i bardzo silna populacja rdestnicy pływającej *Potamogeton natans*, a spośród roślin podwodnych rogatek *Ceratophyllum sp.* i moczarka kanadyjska *Elodea canadensis*. W okresie lata toń wodną wypełniają liczne skupienia glonów.

Przylegający do stawu drzewostan łągowy rośnie w podmokłej dolinie rzeczki Dwukolanki. Dolina jest dość wąska, a jej szerokość waha się od 200 do 250 m. Drzewostan buduje tu głównie olcha czarna *Alnus glutinosa*, w pobliżu szosy także pojedyncze jesiony *Fraxinus excelsior*, a w części centralnej także pojedyncze okazy drzewiastych wierzb *Salix*

sp. Jest to teren silnie podmokły, a w okresie mokrych lat także zalewany. Najstarszą część drzewostanu zbudowana jest z ok. 70 letnich olch. Jest wśród nich wiele okazów suchych i powoli zamierających, a także drzew złamanych i leżących. W drzewach tych znajduje się wiele dziupli i szczelin sprzyjających gniazdowaniu dziuplaków i półdziuplaków. Od wschodu do łągu przylega młody drzewostan dębowy w wieku ok. 30 lat z pojedynczymi starymi sosnami. Od południowego – zachodu im dalej od Dwukolanki, tym drzewostan staje się mozaiką łągu i olsu, a później olsu i dalej przechodzi w łąki. Od strony łąk w kierunku Dwukolanki biegnie kilka szerokich rowów. Jako siedlisko żyzne drzewostan ten ma silnie rozwiniętą warstwę podszytu, który stanowią: czeremcha zwyczajna *Padus avium*, kruszyna pospolita *Frangula alnus*, nielicznie kalina koralowa *Viburnum opulus*, trzmielina zwyczajna *Euonymus europaeus*, porzeczka czerwona *Ribes spicatum*, miejscami chmiel zwyczajny *Humulus lupulus*, a na obrzeżach, przy granicy z drzewostanem dębowym także leszczyna *Corylus avellana*. Bardzo bogata jest lista gatunków runa, tworzą ją taksony charakterystyczne dla łągu, olsu, a także podmokłych łąk. Bezpośrednio nad Dwukolanką są to kępy knieci błotnej *Caltha palustris* i kosaćca żółtego *Iris pseudacorus*, śledzienica skrętołistna *Chrysosplenium alternifolium*, psianka słodkogórz *Solanum dulcamara*, niezapominajka błotna *Myosotis palustris*, pokrzywa zwyczajna *Urtica dioica*, karbieniec pospolity *Lycopus europaeus*. Nieco dalej nad rowami są to: sadziec konopiasty *Eupatorium cannabinum*, ostrożeń warzywny *Cirsium oleraceum*, trzcina pospolita *Phragmites australis*, manna mielec *Glyceria maxima*, paproć zachylnik błotny *Thelypteris palustris*. Na skraju drzewostanu i podmokłego fragmentu łąki występowały, między innymi: krwawnica pospolita *Lythrum salicaria*, ostrożeń błotny *Cirsium palustre*, sadziec konopiasty, ostrożeń warzywny wierzba rokita *Salix rosmarinifolia*, wierzba szara (łozą) *Salix cinerea*, wierzba uszata *Salix aurita*.

Sama Dwukolanka to typowo nizinny ciek o szerokości od 2,5 do 4,5 m, o grząskich brzegach. W kilku miejscach nad korytem rzeczki leżą zwalone pnie olch.

III. METODYKA

Materiały zebrane w poniższym opracowaniu zgromadzono podczas 8 kontroli terenowych i jednej kontroli uzupełniającej. Głównym przedmiotem inwentaryzacji były ptaki oraz płazy i gady. Kontrole terenowe przeprowadzono w następujących terminach: 05.04., 16.04., 05.05., 14.05., 28.05., 18.06., 02.07. i 28.08.2016 r. Ponadto wykonano dodatkową kontrolę uzupełniającą w dniu 17.09.2016 r., jak również wykorzystano wyniki obserwacji z kontroli przeprowadzonej w dniu 29.07.2015 r. Kontrole prowadzono w różnych porach dnia, co wynikało z faktu, że przedmiotem inwentaryzacji były zwierzęta należące do różnych gromad (ptaki, płazy, gady). Pora realizacji kontroli uwzględniała okresy największej

aktywności poszczególnych grup. W przypadku ptaków były to przede wszystkim godziny poranne i popołudniowe, podczas których ptaki są najbardziej aktywne. Kontrole przeprowadzone w dniach 28.05. i 18.06. miały charakter kontroli wieczorno – nocnej, podczas której starano się ustalić obecność gatunków aktywnych późnym wieczorem i nocą (derkacz, strumieniówka, świerszczak, przepiórka). Podczas kontroli poruszano się pieszo, nanosząc na mapę miejsca obserwacji, czy ślady obecności, np. gniazda, dziuple i inne istotne szczegóły. Z uwagi na charakter siedliska – silnie uwodniony i grząski, a na dodatek obecność cieku oraz szerokich rowów bocznych, poruszanie się w obrębie łągu było mocno utrudnione.

W przypadku płazów zastosowano różne metody polecane przez Klimaszewskiego (2013) i Najbara (1995). Najważniejsze były obserwacje bezpośrednie, w tym kontrole studzienek zlokalizowanych wzdłuż płotków przy szosie, bezpośrednie obserwacje nad stawem i ciekami, przeglądanie miejsc pod leżącymi pniami. Dla gatunków odżywiających się ważne było notowanie głosów (ropuchy, żaby). Notowano obecność złoź skrzeku oraz kijanek.

IV. PRZEGLĄD GATUNKÓW

IV.1 Paki Aves

1. Krzyżówka *Anas platyrhynchos*

Wiosną na Dwukolance w obrębie badanej powierzchni notowano regularnie od jednej do trzech par. Prawdopodobnie żadna z nich jednak tu nie gniazdowała. Być może w latach z wysokim poziomem wody, kiedy drzewostan jest częściowo zalany kaczki te gniazdują. Dwukolanka bardzo nęci krzyżówki i o ile jest tu wiele miejsc do założenia gniazda i spokój, to brak jest bezpiecznych przed drapieżnikami (lis, jenot, być może też norka amerykańska) miejsc, gdzie pisklęta mogłyby żerować i odpoczywać.

2. Derkacz *Crex crex*

Podczas kontroli wieczorno – nocnej (28.05.2016) na łąkach przylegających do badanego drzewostanu zlokalizowano dwa nawołujące samce.

3. Żuraw *Grus grus*

Jedna para łągowa w południowej części omawianego obszaru. W 2016 r. ptaki te z sukcesem odchowwały jednego młodego. Wiosną oprócz pary łągowej słyszano jednocześnie z terenu łąk (z dalszej odległości) klangor jeszcze dwóch innych par.

4. Słonka *Scolopax rusticola*

Podczas kontroli wieczornych dwukrotnie obserwowano lot tokowy samca przelatującego nad badanym drzewostanem.

5. Samotnik *Tringa ochropus*

W dniu 09.05. obserwowano jednego zaniepokojonego ptaka, który wcześniej żerował nad Dwukolanką. W 2016 r. w obrębie badanej powierzchni z pewnością nie gniazdował, ale istnieją tu dla tego gatunku dobre warunki, zwłaszcza dogodne żerowiska, tj. odsłaniające się błotka nad ciekami oraz większymi rowami.

6. Siniak *Columba oenas*

W granicach badanego drzewostanu obserwowany dwukrotnie. Dokonano dwóch obserwacji pojedynczych ptaków. W dniu 29.07.2015 r. słyszano jednego intensywnie nawołującego samca w zachodniej części drzewostanu lęgowego (blisko stawu), gdzie w suchych olchach wykryto trzy dziuple po dzięciole czarnym. W tym samym miejscu obserwowany był jeden osobnik siedzący na wierzchołku suchej olszy w dniu 14 maja 2016 r. W położonym w sąsiedztwie rezerwacie leśnym „Dębowa Góra” oraz otaczającym go obszarze Natura 2000 znajduje się jedno z większych skupisk tego gatunku na Mazowszu. W 2014 r. gniazdowało tu na powierzchni 368 ha 29 – 31 par siniaków (Szczypiński 2015). Obserwowane w granicach badanej powierzchni ptaki zalatują z pobliskiego rezerwatu. Być może niekiedy mogą tu także gniazdować. Istnieją dla tego gołębia dobre warunki, tj. są tu odpowiednie dziuple lęgowe.

7. Grzywacz *Columba palumbus*

Na badanym terenie stwierdzono dwa terytoria lęgowe tego gołębia. Grzywacz jest gatunkiem rozpowszechnionym w całym kraju, a jego liczebność w ostatnich latach cały czas wzrasta. W granicach leżącej w sąsiedztwie ostoi siedliskowej „Góra Dębowa k. Mławy” (PLH 280057) na powierzchni 368 ha liczebność grzywacza oceniono na 45 par (Szczypiński 2015).

8. Kukułka *Cuculus canorus*

Kukającego samca obserwowano na granicy łągu i łąk 14.05 i 28.05.2016 r. Prawdopodobnie badana powierzchnia wchodzi w skład rewiru lęgowego.

9. Zimorodek *Alcedo atthis*

Poza ścisłym okresem lęgowym notowany podczas wszystkich kontroli na Dwukolance przepływającej przez badany teren. Tylko raz obserwowano dwa ptaki (02.07.2016 r.),

pozostałe obserwacje dotyczyły pojedynczych i osobników. Z obserwacji tych wynika, że rzeczka Dwukolanka jest bardzo atrakcyjna jako żerowisko, natomiast brak tu możliwości gniazdowania (wysoki, stromy brzeg ze skarpa).

10. Krętogłów *Jynx torquilla*

Dwukrotnie napotkano odzywającego się ptaka na skraju drzewostanu w pobliżu stawu (05.05. i 14.05.2016 r.). Krętogłów jest typowym gatunkiem skraju lasu.

11. Dzięcioł zielony *Picus viridis*

Badany teren wchodził w skład rewiru jednej pary, a jego centrum obejmowało pogranicze lasu i łąki. Gatunek ten słyszano praktycznie podczas wszystkich wiosennych kontroli. Dzięcioł zielony posiada dość duży rewir, a jego ważnym elementem jest długość skraju lasu.

12. Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*

Jedna para lęgowa gniazdowała w starej części łągu na wysokości stawu. W 2016 r. ptaki wykłuły w olszy nową dziuplę i odchowwały co najmniej trójkę młodych. Miejsce to ptaki wykorzystują od lat, o czym świadczą stare dziuple tego gatunku. Dzięcioł czarny posiada bardzo rozległe rewiry sięgające nawet 150 ha. W położonej po sąsiedzku ostoi siedliskowej „Góra Dębowa k. Mławy” w 2014 r. na powierzchni 368 ha stwierdzono gniazdowanie 2,5 pary, w tym 2 pary gniazdowały w oddziałach, w których były skupienia buka (Szczypiński 2015). Dzięcioł czarny jest typowym gatunkiem parasolowym, którego obecność warunkuje występowanie wielu innych ptaków, w tym np. siniaka, który w całości gniazduje w dziuplach wykutych przez dzięcioła czarnego.

13. Dzięcioł duży *Dryobates major*

Wykryto dwie zajęte dziuple: w północnej części drzewostanu w pobliżu szosy oraz w części południowej. Jest to nasz najliczniejszy i najbardziej rozpowszechniony dzięcioł zasiedlający wszystkie typy lasów. Najliczniej zasiedla stare drzewostany, zwłaszcza liściaste, jak np. grądy i łągi. W ostoi siedliskowej „Góra Dębowa k. Mławy”, przylegającej do badanej powierzchni, w 2014 r. na powierzchni 368 ha wykryto 47 par (Szczypiński 2015).

14. Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*

Dwie obserwacje w okresie poza lęgowym. W dniu 27.07.2015 r. jeden odzywający się i żerujący osobnik w bogatym w suche olchy fragmencie na wysokości stawu, i w dniu 07.09.2016 r. jeden ptak w części południowej wydzielenia. Były to ptaki zalatujące z położonego w pobliżu rezerwatu „Dębowa Góra” i ostoi siedliskowej „Dębowa Góra

k. Mławy”, gdzie w 2014 r. wykryto obecność 16 – 18 rewirów tego gatunku. Spośród nich aż 11 rewirów znajdowało się w samym rezerwacie, a trzy kolejne w pobliżu jego granic. Gatunek ten jest ściśle związany z dojrzałymi drzewostanami dębowymi lub przynajmniej z dużym udziałem dęba. Ptaki szczególnie chętnie żerują na starszych, obumierających dębach. Być może w niektóre lata pojedyncze pary mogą także gniazdować w badanym drzewostanie łęgowym. Dzieciół średni umieszczony jest w Zał. I Dyrektywy Ptasiej.

15. Dzieciółek *Dendrocopos minor*

W obrębie badanej powierzchni spotkany dwukrotnie: 16.04. i 05.05.2016 r. W 2014 r. znaleziono zajętą dziuplę nad Dwukolanką po drugiej stronie szosy już w rezerwacie „Dębowa Góra” (Szczypiński 2015). Drzewostany łęgowe należą do siedlisk chętnie zasiedlanych przez tego dziecięcia i przypuszczalnie w niektóre lata może on tu także gniazdować.

16. Pliszka siwa *Motacilla alba*

Pojedyncze osobniki obserwowano zarówno na obrzeżach stawu, jak i w luźnej części drzewostanu łęgowego (na wysokości stawu). Były to osobniki żerujące lub odpoczywające, które zalatywały tu z pobliskich zabudowań, między innymi Nadleśnictwa, gdzie gniazdowały.

17. Strzyżyk *Troglodytes troglodytes*

Jedna para łęgowa na granicy łągu i wydzielenia z młodym drzewostanem dębowym, w środkowej części badanego obszaru.

18. Rudzik *Erithacus rubecula*

W granicach badanej powierzchni wykryto dwa rewiry łęgowe, a kolejne dwa znajdowały się tuż poza granicą badanego terenu. Rudzik jest częstym i stosunkowo liczny mieszkańcem naszych lasów. Drzewostany łęgowe należą do ulubionych siedlisk tego gatunku. Jego liczebność w Polsce szacuje się na 1 – 1,2 mln par łęgowych (Mielczarek 2014).

19. Słowik szary *Luscinia luscinia*

Jeden rewir ze śpiewającym samcem i później zaniepokojonymi ptakami dorosłymi. Ptaki zasiedlały skraj drzewostanu łęgowego i łąk w miejscu, gdzie odchodziły rowy z kępami wierzbowych zakrzaczeń. Jeszcze do niedawna jego liczebność w kraju szacowano na 300 – 400 tys. par, jednakże wyniki Monitoringu Pospolitych Ptaków Łęgowych Polski sprawiły, że ocena ta została mocno obniżona i obecnie wielkość populacji ocenia się na ok. 100 tys. par (Mielczarek 2014).

20. Kopciuszek *Phoenicurus ochruros*

Pojedyncze żerujące ptaki obserwowano nad stawem, a także na szosie na granicy badanego terenu. Były to kopciuszkę gniazdujące w zabudowaniach siedziby Nadleśnictwa Dwukoły.

21. Pleszka *Phoenicurus phoenicurus*

Dwukrotnie (05.05. i 28.05.) napotkano śpiewającego samca w najstarszej części luźnego drzewostanu olchowego na wysokości stawu. Na fragmencie tym znajduje się wiele dziupli stanowiących potencjalne miejsce gniazdowania tego gatunku. W Polsce pleszka jest nielicznym, lokalnie średniolicznym gatunkiem lęgowym. W porównaniu z latami 80. XX w. jej liczebność znacząco wzrosła i ocenia się ją na ok. 111 – 163 tys. par (Mielczarek 2014).

22. Pokląskwa *Saxicola rubetra*

Jedna para na skraju drzewostanu i łąk w sąsiedztwie rowu obrośniętego ziołoroślami.

23. Mucholówka szara *Muscicapa strata*

Jedna para lęgowa w luźnej, najstarszej części drzewostanu z licznymi suchymi olchami (na wysokości stawu). W Polsce jest to średnioliczny, a lokalnie nawet liczny gatunek lęgowy, którego populację ocenia się w ostatnich latach na ok. 100 – 300 tys. par (Mielczarek 2014).

24. Kos *Turdus merula*

W granicach badanego obszaru wykryto dwa zajęte rewiry, a kolejne dwa znajdowały się poza granicą powierzchni. Kos jest jednym z naszych liczniejszych ptaków leśnych. Ptak ten zamieszkuje różne typy lasu, ponadto duże zadrzewienia, parki, ogrody, a od wielu lat coraz liczniej gniazduje w obrębie terenów zabudowanych, w tym w centrach miast. Liczebność tego drozda w Polsce ocenia się na ok. 1,4 mln par.

25. Kwiczoł *Turdus pilaris*

Trzy pary gniazdowały w obrębie topoli rosnących wzdłuż szosy na wysokości stawu. Kolejne dwa rewiry obejmowały szpaler topoli rosnących na skraju lasu i wchodzących w łąki. Ptaki obserwowano także w obrębie drzewostanu lęgowego na wysokości stawu, ale nie gniazdowały tu. Liczebność tego gatunku w Polsce ocenia się na ok. 900 tys. par lęgowych (Mielczarek 2014). Najchętniej zasiedla obrzeża różnego typu drzewostanów w sąsiedztwie podmokłych łąk i pastwisk, a także stare parki (również w miastach).

26. Śpiewak *Turdus philomelos*

W obrębie powierzchni i bezpośrednio przy jej granicy stwierdzono trzy rewiry lęgowe. Jedno z zajętych gniazd znaleziono w tujach rosnących wzdłuż ogrodzenia stawu, kolejny w środkowej części łągu i następny na granicy drzewostanu i łąk. Gatunek ten zasiedla lasy wszystkich typów, a największe zagęszczenia osiąga w grądach i łągach. W Polsce, w tym także na Warmii i Mazurach, jest liczny ptakiem lęgowym, a jego liczebność w kraju ocenia się na ok. 600 tys. par (Mielczarek 2014).

27. Paszkot *Turdus viscivorus*

Żerujące ptaki obserwowano regularnie na łąkach przylegających do badanego drzewostanu. Paszkot gniazduje w przylegających do badanej powierzchni drzewostanach sosnowych. W Polsce paszkot jest nielicznym, a tylko lokalnie średnio liczny ptakiem lęgowym. Obecnie liczebność populacji gniazdowej tego drozda w naszym kraju ocenia się na ok. 100 tys. par (Mielczarek 2014).

28. Łozówka *Acrocephalus palustris*

Stwierdzono jeden rewir ze śpiewającym samcem i później zaniepokojonymi ptakami w ziołoroślach złożonych, między innymi z pokrzywy, nielicznie trzciny, sadzca konopiastego i pojedynczych krzaków wierzby nad jednym z rowów na skraju łąk. W Polsce jest to średnio liczny, a miejscami nawet liczny gatunek lęgowy. Liczebność tego ptaka w Polsce ocenia się na 400 – 600 tys. par lęgowych (Mielczarek 2014).

29. Zaganiacz *Hippolais icterina*

Jeden rewir ze śpiewającym samcem na skraju drzewostanu pomiędzy stawem i łąką. W Polsce uważany jest za średnio liczny ptakiem lęgowym, a liczebność populacji krajowej ocenia się na ok. 200 – 400 tys. par lęgowych. (Mielczarek 2014).

30. Piecuszek *Phylloscopus trochilus*

Dwa rewiry lęgowe: jeden w części środkowej drzewostanu lęgowego, a drugi w zakrzaczeniach wierzbowych na skraju drzewostanu i łąk. W Polsce piecuszek jest liczny, a miejscami bardzo liczny ptakiem lęgowym, a jego populację lęgową ocenia się na 1 – 2 mln par. Pod względem rankingu liczebności zajmuje wysokie 9 miejsce wspólnie z kosem i cierniówką (Mielczarek 2014).

31. Pierwiosnek *Phylloscopus collybita*

Łącznie trzy rewiry lęgowe: dwa w obrębie drzewostanu lęgowego (na wysokości stawu i w części środkowej) oraz jeden na pograniczu drzewostanu i łąk na krańcu południowym

powierzchni. W Polsce jest liczny, a lokalnie bardzo liczny gatunkiem lęgowym. Wielkość populacji szacuje się w przedziale 1 – 1,5 mln par lęgowych (Mielczarek 2014).

32. Świstunka leśna *Phylloscopus sibilatrix*

Jeden rewir ze śpiewającym samcem tuż poza granicą powierzchni, w młodym drzewostanie dębowym z przestojami starych sosen. W Polsce jest liczny, a miejscami bardzo liczny ptakiem lęgowym, którego wielkości populacji ocenia się na 700 tys. – 1 mln par (Mielczarek 2014).

33. Kapturka *Sylvia atricapilla*

Dwa rewiry ze śpiewającymi samcami, a później zaniepokojonymi ptakami w granicach powierzchni (na wysokości stawu oraz w części południowej). Kolejne dwa poza powierzchnią, ale blisko jej granic. Jest to najliczniejsza z pokrzewek w Europie. W Polsce jest liczny gatunkiem lęgowym, którego liczebność ocenia się na ok. 2 mln par. W rankingu najliczniejszych ptaków w kraju zajmuje wysokie 7 miejsce (Mielczarek 2014).

34. Gajówka *Sylvia borin*

Jeden zajęty rewir na obrzeżu drzewostanu i łąk (w części środkowej). W Polsce jest to gatunek rozpowszechniony, średnio liczny, miejscami liczny, którego liczebność populacji lęgowej ocenia się na 300 – 500 tys. par (Mielczarek 2014).

35. Piegża *Sylvia curruca*

Jedna para lęgowa na obrzeżu drzewostanu w pobliżu stawu. Jest to nasza najmniejsza pokrzewka. W Polsce jest to gatunek średnio liczny, lokalnie liczny, którego populację lęgową ocenia się na ok. 400 tys. par (Mielczarek 2014).

36. Cierniówka *Sylvia communis*

Jeden zajęty rewir na obrzeżu drzewostanu i łąk. W Polsce jest to gatunek szeroko rozpowszechniony, którego wielkość populacji lęgowej szacuje się obecnie na ok. 1,5 mln par. W naszym kraju najliczniej gniazduje na Pojezierzu Mazurskim oraz na pogórzu Karpat i Sudetów (Mielczarek 2014). W rankingu najliczniejszych ptaków lęgowych zajmuje wysokie 9 miejsce wspólnie z kosem i piecuszkiem.

37. Mucholówka szara *Muscicapa strata*

Jedna para lęgowa w najstarszym fragmencie łągu z dużą ilością suchych i zamierających olch (na wysokości stawu). W Polsce jest to średnio liczny gatunek lęgowy, którego wielkość populacji szacuje się na 100 – 300 tys. par (Mielczarek 2014).

38. Sikora uboga *Poecile palustris*

W granicach powierzchni jedna para lęgowa – w środkowej części drzewostanu. Sikora uboga jest najmniej liczna spośród wszystkich krajowych sikor. Gatunek ten zasiedla przede wszystkim lasy i zadrzewienia liściaste, rzadziej mieszane. Preferuje łągi, grądy i olsy. W Polsce uważana jest za gatunek średnio liczny, przy czym na nizinach jest ptakiem nielicznym. Wielkość polskiej populacji lęgowej szacowana jest na ok. 120 tys. par. W latach 2000 – 2013 w naszym kraju nastąpił silny spadek liczebności tego gatunku aż o 55%, co przypuszczalnie związane jest z obniżeniem poziomu wód gruntowych (Mielczarek 2014).

39. Bogatka *Parus major*

W granicach badanego terenu wykryto dwa rewiry lęgowe: jeden w części zachodniej w pobliżu szosy, a drugi w środkowym fragmencie powierzchni. Jest to nasza największa i najliczniejsza sikora. Jej liczebność w kraju szacuje się na ok. 2,5 mln par lęgowych i pod względem liczebności ustępuje tylko skowronkowi, wróblowi i ziębie (Mielczarek 2014).

40. Modraszka *Cyanistes caeruleus*

Podobnie, jak w przypadku bogatki, wykryto dwa rewiry: jeden w części zachodniej, a drugi na południowym krańcu badanego terenu. Jest to, obok bogatki, nasza najpospolitsza sikora, jej liczebność szacowana jest w Polsce na 1,0 – 1,2 mln par lęgowych.

41. Kowalik *Sitta europaea*

Jeden rewir lęgowy w zachodniej części drzewostanu na wysokości stawu. Gatunek ten najchętniej zasiedla stare lasy liściaste i mieszane, rzadziej lasy iglaste. Ponadto spotykany jest w starych parkach, na cmentarzach, w większych ogrodach i zadrzewieniach. W Polsce jest to średnio liczny, miejscami liczny gatunek lęgowy, a wielkość krajowej populacji oceniana jest na 300 – 400 tys. par.

42. Pełzacz leśny *Certhia familiaris*

Badany drzewostan wchodził w skład rewiru jednej pary, jednakże w granicach powierzchni miejsca gniazdowania nie zlokalizowano. W Polsce pełzacz leśny uważany jest za gatunek średnio liczny, występujący na terenie całego kraju. Do niedawna jego liczebność szacowano na ok. 200 – 300 tys. par lęgowych, jednakże ostatnie szacunki mówią o najwyżej 150 tys. par (Mielczarek 2014).

43. Gąsiorek *Lanius collurio*

Dwa rewiry lęgowe poza badaną powierzchnią na obrzeżu łąk i lasu. Ptaki zasiedlały skraj lasu sąsiadujący z rowami, nad którymi rosły pojedyncze kępy wierzb. Gąsiorek jest naszą najmniejszą i najliczniejszą dzierzbą. Jest to jednocześnie gatunek umieszczony w Zał. I Dyrektywy Ptasiej. W Polsce jest to średnio liczny gatunek lęgowy, a jego liczebność szacuje się na ok. 640 tys. par (Mielczarek 2014).

44. Wilga *Oriolus oriolus*

W granicach powierzchni prawdopodobnie gniazdowała jedna para, ptaki były obserwowane i słyszane podczas wszystkich kontroli późnowiosennych i letnich. Centrum rewiru stanowił szpaler topoli wchodzących w łąki, gdzie ptaki przypuszczalnie gniazdowały. Ptaki te posiadają dość duże rewiry.

45. Sójka *Garrulus glandarius*

Sójki były regularnie obserwowane na badanym terenie, jednak w granicach penetrowanej powierzchni gniazda nie znaleziono. Badany obszar wchodził prawdopodobnie w skład rewirów dwóch par. Sójka jest naszym najliczniejszym i najbarwniejszym przedstawicielem rodziny krukowatych. Zamieszkuje lasy wszystkich typów, a w ostatnich latach coraz częściej zaczyna gniazdować w bezpośrednim sąsiedztwie człowieka, w tym parkach, ogrodach nawet na budynkach. W granicach obszaru Natura 2000 „Góra Dębowa k. Mławy” w 2014 r. na powierzchni 386 ha stwierdzono 14 rewirów sójki (Szczypiński 2015). W Polsce sójka jest średniolicznym gatunkiem lęgowym, a wielkość populacji oszacowano w ostatnich latach na ok. 470 tys. par.

46. Szpak *Sturnus vulgaris*

Szpak był najliczniejszym przedstawicielem awifauny na badanym terenie, a jego liczebność oceniono na 7 – 8 par. Liczne występowanie tego gatunku, to wynik dużej liczby starych dziupli wykutych przez dzięcioła dużego. Najwięcej par gniazdowało w zachodniej części drzewostanu (na wysokości stawu) i w części środkowej. Szpak jest obecnie w Polsce liczny, a miejscami bardzo liczny ptakiem lęgowym, a wielkość populacji w naszym kraju ocenia się na ok. 2,1 mln par (Mielczarek 2014). Pierwotnym siedliskiem tego gatunku były tereny leśne, zwłaszcza obrzeża lasów wzdłuż rzek i strumieni, jezior i bagien. Część populacji nadal tak gniazduje czego przykładem jest sytuacja na badanej powierzchni.

47. Zięba *Fringilla coelebs*

Zięba jest najliczniejszym i najbardziej rozpowszechnionym ptakiem Europy. W granicach badanej powierzchni stwierdzono 5 rewirów ze śpiewającymi samcami. Rewiry znajdowały

się w zachodniej części powierzchni, w rejonie szosy, stawu, w części środkowej i południowej drzewostanu. W Polsce zięba jest bardzo liczny ptakiem lęgowym, a wielkość polskiej populacji szacuje się obecnie na ok. 5 mln par. Jest to także najbardziej rozpowszechniony w naszym kraju gatunek ptaka, który liczebnością ustępuje jedynie skowronkowi i wróblowi (Mielczarek 2016).

48. Kulczyk *Serinus serinus*

Jeden rewir lęgowy w pobliżu szosy i stawu. Ptaki gniazdowały prawdopodobnie w szpalerze żywotników rosnących wzdłuż ogrodzenia stawu. W Polsce kulczyk jest średnio liczny, miejscami nieliczny gatunkiem lęgowym, którego wielkość populacji oceniana jest na ok. 350 tys. par (Mielczarek 2016).

49. Dzwoniec *Chloris chloris*

Jedna, być może dwie pary lęgowe na zachodnim skraju powierzchni w rejonie szosy, stawu i siedziby Nadleśnictwa. W Polsce dzwoniec jest średnio liczny lub liczny ptakiem lęgowym, którego wielkość populacji szacuje się ostatnio na ok. 630 tys. par (Mielczarek 2014).

50. Szczygieł *Carduelis carduelis*

Jeden rewir lęgowy w pobliżu szosy i stawu, gdzie kilkakrotnie obserwowano parę ptaków. Ptaki były obserwowane także na skraju drzewostanu lęgowego. W Polsce szczygieł jest szeroko rozprzestrzeniony, średnio liczny gatunkiem lęgowym, którego wielkość populacji szacowano niedawno na ok. 764 tys. par, a ostatnio odnotowano silny spadek liczebności tego gatunku (Mielczarek 2014).

51. Grubodziób *Coccothraustes coccothraustes*

Przypuszczalnie lęgowe ptaki obserwowano zarówno w obrębie drzewostanu lęgowego, jak i poza jego granicą w pobliżu stawu i szosy. Grubodziób zasiedla lasy liściaste i mieszane oraz łągi. Chętnie gniazduje też w większych zadrzewieniach śródpolnych, w parkach, ogrodach, na cmentarzach i w sadach, a także w starych alejach przydrożnych. W Polsce jest to nieliczny, miejscami średnio liczny gatunek lęgowy. Wielkość populacji szacowana jest na ok. 340 tys. par (Mielczarek 2014).

52. Trznadel *Emberiza citrinella*

Gatunek lęgowy, występujący wzdłuż granicy lasu. Zaczynając od sąsiedztwa stawu w kierunku łąk wykryto 3 – 4 rewiry lęgowe. Jest najliczniejszym i najbardziej rozpowszechnionym europejskim przedstawicielem trznadli. Jest to typowy gatunek ekotonu.

W Polsce trznadel jest gatunkiem liczny, a miejscami bardzo liczny. Jego liczebność szacuje się obecnie na ok. 2,5 mln par lęgowych (Mielczarek 2014).

IV.2 Płazy *Amphibia* i gady *Reptilia*

1. Traszka grzebieniasta *Triturus cristatus*

Jedno stwierdzenie. W dniu 28.05. jeden okaz znaleziony pod murszejącym pniem olchy, w pobliżu szerokiego rowu dochodzącego do Dwukolanku w środkowej części drzewostanu lęgowego. Potencjalnie może występować także w badanym stawie, chociaż pomimo obserwacji i prób odłowów nie udało się tego potwierdzić. Jednakże występują tu dogodne warunki dla rozmnażania tego płaza. Także badany drzewostan lęgowy, to jedno z optymalnych miejsc wstępowania tej traszki. Gatunek ten umieszczony jest w Zał. II Dyrektywy Siedliskowej, a także na kartach „Polskiej czerwonej księgi zwierząt”.

2. Traszka zwyczajna *Lissotriton vulgaris*

Jest to gatunek nieliczny, stwierdzony dwukrotnie. W dniu 05.04.2016 r. trzy osobniki znaleziono w dwóch wiadrach (studzienkach zamontowanych wzdłuż płotku przy szosie). Traszki zostały przeniesione nad brzeg stawu. W dniu 05.05. jednego osobnika obserwowano z pomostu w wodzie (blisko brzegu). Prawdopodobnie staw jest miejscem rozrodu tego gatunku. Traszka zwyczajna jest naszym najpospolitszym płazem ogoniastym. Badany drzewostan lęgowy należy do jednych z wielu preferowanych biotopów tego płaza.

3. Grzebiuszka ziemna *Pelobates fuscus*

Grzebiuszki były obserwowane, słyszane, a także wykryto charakterystyczne sznury skrzeku tego gatunku. Dwa osobniki znaleziono w pierwszej ze studzienek służących do odłowu wędrujących płazów, rozstawionych wzdłuż płotków przy szosie (05.04.). Osobniki te zostały przeniesione nad brzeg stawu. W dniu 16.04.2016 r. słyszano głosy godowe tego gatunku nad stawem (na prawo od pomostu), a 14.05. w pobliżu tego miejsca znaleziono sznury skrzeku grzebiuszek.

4. Ropucha szara *Bufo bufo*

Jest to prawdopodobnie najliczniejszy przedstawiciel płazów na badanym terenie. Była najczęściej wpadającym do studzienek płazem, które odławiano ratując przed rozjechaniem przez pojazdy. Podczas rozrodu w pierwszej połowie kwietnia była w stawie gatunkiem dominującym. Niewielkie grupki oraz pojedyncze osobniki obserwowano też w niektórych miejscach w Dwukolance oraz dochodzących do niej rowach.

5. Ropucha zielona *Bufo viridis*

Jedno stwierdzenie – głos godującego samca – wykryto w jednym z zarastających rowów z wodą na łąkach podczas kontroli wieczorno – nocnej w dniu 28.05.2016 r.

6. Żaba wodna *Pelophylax esculentus*

7. Żaba jeziorkowa *Pelophylax lessonae*

Z przeprowadzonych obserwacji wynika, że w badanym stawie dominowały nieco mniejsze żaby jeziorkowe, które w końcu maja i w pierwszej połowie czerwca należały do gatunku dominującego. Ale oprócz żab jeziorowych obserwowano też wyraźnie masywniejsze osobniki, które można zakwalifikować do gatunku *Pelophylax esculentus*, czyli żaba wodna. Uważana jest ona za mieszańca powstałego w wyniku skrzyżowania się żaby jeziorkowej i żaby śmieszki, który na skutek bardzo skomplikowanego procesu zwanego hybrydogenezą wyodrębnił się w nieco odmienną morfologicznie, ekologicznie i biologicznie formę (Najbar 1995). Pojedyncze osobniki, przypuszczalnie też obu gatunków, obserwowano pojedynczo lub po kilka osobników w rowach dochodzących do Dwukolanki i w samej Dwukolance.

8. Żaba moczarowa *Rana arvalis*

Niewielkie godowisko tego gatunku, liczące najwyżej kilkanaście samców, wykryto w zachodniej części stawu. Okres godowy, podczas którego samce przybierają charakterystyczną błękitną barwę, jest najlepszym do odróżnienia od bardzo podobnej żaby trawnej.

9. Żaba trawna *Rana temporaria*

Należy do naszych najpospolitszych płazów. Spotykana poza okresem godowym w wielu różnych środowiskach zarówno naturalnych, jak np. w lasach, na terenach podmokłych, jak i na polach oraz terenach zurbanizowanych. Kilka godujących osobników wykryto w początkach kwietnia (05.04). w szerokim rowie uchodzącym do Dwukolanki. Pojedyncze osobniki obserwowano w badanym łągu i w drzewostanach przylegających. Kilkanaście osobników wydobyto ze studzienek wspólnie z ropuchami szarymi.

10. Żmija zygzakowata *Vipera berus*

Jednego osobnika napotkano w pobliżu szosy i płotka naprowadzającego płazy do studzienek. Był to duży okaz barwy srebrzystoszarej.

11. Jaszczurka żyworódka *Lacerta vivipara*

Jedno stwierdzenie. W dniu 14.05.2016 r. wydobyto jednego osobnika ze studzienki w pobliżu płotku przy szosie. Prawdopodobnie na terenie tym jest to gatunek liczniejszy

aniżeli by na to wskazywała liczba spotkań. Gatunek ten preferuje, między innymi obrzeża cieków i zbiorników wodnych.

V. OMÓWIENIE WYNIKÓW

Przeprowadzona inwentaryzacja wykazała obecność 52 gatunków ptaków, 9 gatunków płazów i 2 gatunków gadów. Spośród 52 gat. ptaków, większość, bo ok. 41 należały do gatunków lęgowych lub prawdopodobnie lęgowych. Kilka z nich, jak np. siniak, dzięcioł średni, pliszka siwa, dzięciołek, kopciuszek i paszkoć zalatywały z bliższego i dalszego sąsiedztwa, a zimorodek i krzyżówka były gatunkami koczującymi, dla których rzeczka Dwukolanka stanowi rewir łowiecki i żerowiskowy. W granicach powierzchni obserwowano 7 taksonów umieszczonych w Zał. I Dyrektywy Ptasiej, są to: żuraw, derkacz, zimorodek, siniak, dzięcioł czarny, dzięcioł średni i gąsiorek. Spośród nich w granicach powierzchni i w jej najbliższym sąsiedztwie gniazdowały: żuraw, derkacz, dzięcioł czarny i gąsiorek. Siniak i dzięcioł średni zalatywały tu z położonej niedaleko ostoi siedliskowej „Góra Dębowa k. Mławy” (PLH280057), gdzie oba gatunki mają silne populacje lęgowe, ważne w skali Mazowsza. Niewykluczone, że w niektóre lata mogą one także gniazdować w granicach badanego drzewostanu lęgowego, ponieważ istnieją tu dla nich dogodne warunki. Na uwagę zasługuje duża liczba gatunków dzięciołów, stwierdzono tu 6 taksonów (krętogłów, dzięcioł zielony, dzięcioł czarny, dzięcioł średni, dzięcioł duży i dzięciołek). Świadczy to o wysokiej naturalności omawianego drzewostanu lęgowego i jego bliskiego sąsiedztwa. Drzewostany lęgowe należą do siedlisk bardzo bogatych pod względem przyrodniczym, w tym ornitologicznym, a w tym konkretnym przypadku bogactwu ornitologicznemu sprzyja sąsiedztwo łąk i zabudowań.

Spośród płazów wykryto 9 gatunków, w tym jeden takson umieszczony w Zał. II Dyrektywy Siedliskowej, tj. traszka grzebieniasta. Dla grupy tej pierwszorzędne znaczenie ma zarówno staw jako ważne miejsce rozrodu większości gatunków, jak i sam łąg, który jako siedlisko podmokłe z ciekami wodnymi i rowami, a także gęstym podszytem sprzyja występowaniu większości gatunków. Bardzo ważne jest, że staw nie stanowi miejsca hodowli i łowienia ryb (nie jest celowo zarybiany), dzięki czemu występujące tu płazy mogą z sukcesem wykorzystywać go jako dobre miejsce rozrodu. W roku 2016 nie wykryto tu kumaka nizinnego i rzekotki drzewnej, ale nie wykluczone, że gatunki te mogą się pojawić w następnych latach.

Lista gadów jest dość skromna – tylko dwa wykryte gatunki (żmija zygzakowata i jaszczurka żyworódka), potencjalnie może także występować padalec. Należy wziąć pod

uwagę fakt, że badana powierzchnie nie jest duża, razem ok. 10 ha z dominującym siedliskiem podmokłym i ocienionym jakim jest łąg.

Reasumując, badany obszar jest bardzo cenny pod względem przyrodniczym, prawdopodobnie dalsze obserwacje w przyszłości sprawią, że lista występujących tu gatunków zostanie wydłużona.

VI. LITERATURA

1. Klimaszewski K. 2013: Płazy i gady. Fauna Polski. MULTICO Oficyna Wydawnicza, Warszawa.
2. Mielczarek P. 2013: Wróblowe Europy t. I i II. Wydawnictwo Koliber, Nowy Sącz.
3. Najbar B. 1995: Płazy i gady Polski. Wyższa Szkoła Inżynierska w Zielonej Górze, Zielona Góra.
4. Szczypiński P. 2015: Awifauna łągowa specjalnego obszaru ochrony siedlisk Natura 2000 Góra Dębowa k. Mławy. Kulon nr 20. Wydawca: Mazowiecko – Świętokrzyskie Towarzystwo Ornitologiczne i Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych.